

Riktlinjer för bedömning av insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS

Beslutad av nämnden för personer med
funktionsnedsättning 24 augusti 2022 §211

Dnr: NF 2022/00183-1.3.2

Innehållsförteckning

Allmänt om insatser enligt LSS.....	3
Ansvarsfördelning mellan kommuner	6
Övriga bestämmelser att ta hänsyn till	8
Stöd till anhöriga	11
Barnets rättigheter	11
Utredning och bedömning av personkretstillhörighet enligt § 1 LSS	14
Personlig assistans enligt 9 § p. 2 LSS.....	18
Ledsagarservice enligt 9 § p.3 LSS	31
Kontaktperson enligt 9 § p.4 LSS.....	33
Avlösarservice enligt 9 § p. 5 LSS	33
Korttidsvistelse utanför det egna hemmet för barn och vuxna enligt 9 § p. 6 LSS	36
Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov, enligt 9 § p. 7 LSS.....	38
Bostad med särskild service för barn och ungdom enligt 9 § p. 8 LSS.....	40
Bostad med särskild service för vuxna enligt 9 § p. 9 LSS	42
Daglig verksamhet enligt 9 § p.10 LSS	44
Individuell plan enligt 10 § LSS.....	45
Förhandsbesked enligt 16 § LSS	46

Allmänt om insatser enligt LSS

Syfte med riktlinjerna

Riktlinjerna avser insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387), LSS, och beskriver hur nämnden för personer med funktionsnedsättning inom sitt ansvarsområde främjar jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de personer som omfattas av lagen.

Syftet med riktlinjerna är att skapa ett enhetligt synsätt vid bedömning av rätten till insats. De ska säkerställa att medborgarna behandlas lika samt i förekommande fall ange en ambitionsnivå för insatser till personer med funktionsnedsättning.

Riktlinjerna är vägledande och gäller aldrig utan undantag. En helhetsbedömning av den enskildes totala situation måste alltid göras i varje enskilt fall. Ytterst är det dock alltid den enskildes behov av stöd och hjälp som är avgörande vid beslut om insats.

Riktlinjerna utgår från LSS och avser insatser för barn och vuxna. Riktlinjerna förhåller sig till aktuell rättspraxis, förarbeten till gällande lagar och bindande föreskrifter från Socialstyrelsen.

LSS

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) 1993:387 är en rättighetslag. Den som uppfyller kraven för att tillhöra lagens personkrets har rätt att få vissa i lagen angivna insatser, förutsatt att den enskilda har behov av insatsen i sin livsföring och att behovet inte är tillgodosett.

FN konventionen

FN konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning har inflytande på den svenska lagstiftningen. Personer som lever med en funktionsnedsättning ska uppnå delaktighet och jämlikhet i samhällslivet. Konventionen tar upp åtgärder som är nödvändiga för att säkra rättigheterna för människor med funktionsnedsättning.

FN konventionen om barnets rättigheter

FN:s konvention om barnets rättigheter, ofta kallad barnkonventionen, är svensk lag sedan 1 januari 2020 (*Lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter*). Lagstiftningen är det främsta instrumentet för att garantera att barnets rättigheter tillgodoses i verksamheter, beslut och åtgärder som rör det enskilda barnet och barn som kollektiv. Lagstiftningen ska främja och skydda barnets rättigheter på ett effektivt sätt. Det skärper kraven på att säkerställa barnets rättigheter genom att den systematiska prövningen av barnets bästa ska utredas och belysas i kommunens samtliga ärenden och beslut.

Mål

Målet för insatser enligt LSS är att främja människors jämlikhet, goda levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet.

Inriktning

Riksdagen beslutade år 2017 om nya nationella mål för funktionshinderspolitiken.

- Principen om universell utformning
- Åtgärda befintliga brister i tillgängligheten
- Individuella stöd och lösningar för individens självständighet
- Förebygga och motverka diskriminering

Målet är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund.

Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

Västerås stad ska verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och leva som andra.

De ska ges förutsättningar att kunna verka och bo i en god samhällsmiljö. De insatser som ges ska syfta till en ökad självständighet och förbättrad livssituation för den enskilde.

Bärande principer

Valfrihet och integritet är två viktiga begrepp i lagstiftningen och dess intentioner. Valfrihet stärker den enskildes integritet. LSS ger en ökad valfrihet för den enskilde genom de olika insatser som den enskilde kan erhålla. Dessa leder i sin tur till ett mer självständigt liv och därmed en ökad integritet.

Definition av rättighetslag

LSS är en rättighetslagstiftning för en viss grupp med stora och varaktiga fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar.

Kännetecknande för en rättighetslag är följande:

- Definierad personkrets som omfattas av lagen.
- Beskrivning av de rättigheter som personkretsen kan utkräva

I de fall den enskilde inte får sin ansökan beviljad gäller överklagningsrätt enligt den ordning som gäller för förvaltningsbesvär.

Målgrupp

För att ha rätt till insatser enligt LSS krävs att:

- Den enskilde omfattas av någon av lagens tre personkretsar enligt 1 § LSS
- Den enskilde behöver sådan hjälp i sin livsföring
- Insatserna behövs för att stärka att den enskilde tillförsäkras goda levnadsvillkor

Funktionsnedsättning

Med begreppet funktionsnedsättning avses varaktiga fysisk, psykiska eller begåvningsmässiga begränsningar av en persons funktionsförmåga

som till följd av en skada eller sjukdom fanns vid födelsen, har uppstått därefter eller kan förväntas uppstå. (1 kap 5 § p.4 Diskrimineringslagen, DL, 2008:567)

Goda levnadsvillkor

Begreppet goda levnadsvillkor i relation till socialtjänstlagens (SoL) mål om skäliga levnadsvillkor, beskrivs inte närmare av lagstiftaren. För att förstå innebörden av respektive begrepp får man utgå från målen för respektive lagstiftning, LSS och SoL.

Goda levnadsvillkor enligt LSS är att jämföra med den livsföring som kan anses normal för personer i samma ålder, medan skälig levnadsnivå enligt SoL anger vad som krävs för att den enskilde ska klara sig. Skillnaden förklaras genom de olika utgångspunkterna för respektive lag, där LSS ofta avser livslånga behov medan SoL i huvudsak avser mer tillfälliga behov och insatser.

Avgifter

Alla insatser, stöd och service enligt LSS, är avgiftsfria. Den enskilde står dock för sina egna kostnader avseende hyra, kostnader för måltider/livsmedel, förbrukningsvaror, fritidsaktiviteter, och liknande utgifter.

7 § LSS

Rätten till insatser

Rätt till insats har enligt 7 § LSS den som tillhör personkretsen och som har behov av insatsen i sin livsföring samt att behovet inte faktiskt tillgodoses på annat sätt. Vid bedömningen av om den enskilde har behov av insatsen i sin livsföring, måste jämförelser göras med den livsföring som kan anses normal för personer i samma ålder.

- Insatserna ska anpassas till mottagarens individuella behov.
- Insatserna ska vara varaktiga och samordnade.
- Insatserna ska inte ses isolerade från varandra.

Den enskilde måste kunna lita på att insatserna ges så länge de behövs. Kontinuiteten ska garanteras.

Insatserna ska komplettera varandra. Den enskilde ska kunna planera sitt liv. Insatsen ska stärka den enskildes förmåga att leva ett självständigt liv.

Kontinuitetsprincipen

Kontinuitetsprincipen finns i 7 § 2 st LSS där det beskrivs att enskild genom insatser ska tillförsäkras goda levnadsvillkor.

Vissa insatser enligt LSS, exempelvis personlig assistans och ledsagarservice, baseras på behov som kan variera över tid.

Utifrån förändringar i behovet menar Justitieombudsmannen, JO, att det talar för att sådana beslut inte bör vara tillsvidarebeslut utan bör innehålla ett förbehåll eller tidsbegränsning i beslutet,

för att insatsernas utformning ska kunna ändras över tid. (JO dnr. 589-2016). Det innebär att större förändringar av insatser kan ske utifrån förändrade behov och tillgång till andra stödinsatser.

Kontinuitetsprincipen utesluter alltså inte förändrade beslut om insatser, men den uppställer krav på att enskild ska kommuniceras och informeras om beslutsprocessen. Det innebär också att vid en eventuell förändring så gäller ursprungsbeslutet i de allra flesta fall fram till dess att nytt beslut vunnit laga kraft. Enskild har då möjlighet att överklaga ett nytt beslut med bibehållen insats under prövningstiden.

Behovet tillgodosett på annat sätt

Personer som tillhör personkretsen enligt 1 § LSS har rätt till insatser i form av stöd och service enligt lagen om deras behov inte tillgodoses på annat sätt (jfr SoL om behovet *kan* tillgodoses på annat sätt).

Ett exempel kan vara vid utredning om behov av ledsagning eller personlig assistans utanför bostaden hos person boende i gruppboende.

För att insats ska kunna nekas på grund av att behovet tillgodoses på annat sätt, ska behovet vara faktiskt tillgodosett. Även om behov i viss mån tillgodoses på annat sätt, kan rätt föreligga till kompletterande insatser enligt LSS.

Begära insatser 8 § LSS

Insatser enligt LSS ska ges den enskilde endast om hen begär det. Även att tacka ja till ett erbjudande från biståndshandläggaren som tolkat den enskildes behov är liktydigt med en begäran.

Om den enskilde är under 15 år eller uppenbart saknar förmåga att på egen hand ta ställning i frågan ska vårdnadshavare, god man, förmyndare eller förvaltare begära insatsen för hen.

Ansvarsfördelning mellan kommuner

Huvudregeln är att stöd- och serviceinsatser enligt LSS ska tillgodoses i och av den kommun där en person är bosatt (16 § första stycket LSS). Vid bedömning av var en person ska anses vara bosatt kan ledning hämtas från folkbokföringslagens bestämmelser.

Det är bosättningskommunen som ansvarar för stöd och hjälpinsatser enligt LSS för enskilda oavsett om han eller hon tillfälligt eller under en längre tid vistas i en annan kommun. Om personen varaktigt vill tillhöra den kommun där han faktiskt vistas kan hen begära förhandsbesked om att få insatser enligt LSS i vistelsekommunen.

Bosättningskommun

Bosättningskommunen ska ansvara för insatser enligt LSS till den enskilde så länge han eller hon inte väljer att bosätta sig i en annan kommun. Ett undantag från bosättningskommunens ansvar är när någon vistas i en kommun och behöver ett omedelbart stöd. Det är då vistelsekommunen som ska ansvara för det stöd enligt SoL som kan behövas i den akuta situationen.

Den kommun som beslutat om boende i en annan kommun, oavsett om boendet är en insats enligt LSS eller SoL, har ansvar för alla insatser enligt LSS som den enskilde kan ha behov av.

Om annan kommun, eller annan förvaltning inom Västerås stad, har placerat ett barn enligt LVU med tillhörighet till personkretsen enligt § 1 LSS på annan ort och familjehemmet där söker avlastande insatser såsom ex korttidsboende eller avlösarservice, är det placerande kommun som ansvarar för samtliga insatser.

Asylsökande

I lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA) finns vissa bestämmelser om bistånd till asylsökande m.fl. Om en person med funktionsnedsättning som omfattas av LMA ansöker om bistånd för särskilda behov som inte täcks av LMA är kommunen skyldig att pröva den enskildes behov enligt SoL, med undantag för bistånd för försörjning, där behovet tillgodoses genom LMA.

För rätt till insatser enligt 9 § LSS ställs krav på bosättning i den ansvariga kommunen. Om sådan saknas ska ansökan avslås. Behovet av insatser av motsvarande karaktär får i stället prövas enligt 4 kap. 1 § SoL. Vid bedömning av var en person ska anses vara bosatt kan ledning hämtas från folkbokföringslagens bestämmelser.

Oavsett uppehållstillstånd eller inte och om personen är folkbokförd i kommunen, så har enskild rätt att söka insatser enligt LSS och SoL.

Vistelsekommunen står för kostnaden om den enskilde har rätt till insatser, och kan söka statsbidrag för asylsökande med flyktingstatus.

Så snart ett ärende rör en person med funktionsnedsättning med utländsk härkomst som kan antas ha flyktingstatus kan förvaltningens handläggare på socialkontor ekonomi, efter samtycke från den enskilde, kontaktas för kontroll av flyktingstatus och ansökan om statsbidrag.

Minoriteter

Den 1 januari 2010 instiftades lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Lagen ersätter lagarna om rätt att använda samiska respektive finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar.

Lagen innehåller främst utökade rättigheter för samer, sverigefinnar och tornedalingar, men även minoriteterna judar och romer ges ett visst ökat inflytande.

Förvaltningsområden

Västerås stad är en av fler kommuner som ingår i förvaltningsområdet för finska. Det innebär att enskilda har rätt att använda finska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet i Västerås. Detta gäller i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet har anknytning till Västerås stad.

Om den enskilde använder finska i ett sådant ärende, är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på samma språk. Enskilda som saknar juridiskt biträde har dessutom rätt att på begäran få en skriftlig översättning av beslut och beslutsmotivering i ärendet på finska. Myndigheten ska även i övrigt sträva efter att bemöta de enskilda på dessa språk.

Serviceskyldighet enligt Förvaltningslagen

Biståndshandläggare ska informera om utbudet av övriga relevanta samhällstjänster såsom mötesplatser/träffpunkter, dagverksamheter, anhörigstöd, frivilligorganisationer och hushållsnära tjänster. Informationskyldigheten gäller även till personer som har behov av insatser men inte är motiverade att ta emot stöd genom biståndsbedömda insatser.

Tidsbegränsade beslut och uppföljning av beslut

Enligt bestämmelser för handläggning och dokumentation anses det vara lämpligt att tidsbegränsa besluten om behovet av insatserna antas kunna förändras över tid. Systematiska och regelbundna uppföljningar av pågående insats ska göras för att få underlag för bedömning om insatsen ska avslutas, fortsätta eller förändras.

Däremot anses det mindre lämpligt att tidsbegränsa vissa typer av insatser, exempelvis beslut om bostad med särskild service eller daglig verksamhet.

Meddela Försäkringskassan

Kommunen ska enligt 15 § p.8 LSS anmäla till Försäkringskassan när någon som har ansökt om biträde av personlig assistans eller ekonomiskt stöd till sådan assistans enligt 9 § p. 2 LSS kan antas ha rätt till assistansersättning enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken.

Försäkringskassan ska enligt 15 § p. 9 LSS meddelas när någon som får assistansersättning enligt 51 kap. Socialförsäkringsbalken beviljas bostad med särskild service, daglig verksamhet, barnomsorg eller någon annan insats som kan påverka behovet av personlig assistans.

Övriga bestämmelser att ta hänsyn till

LOV

Lag om valfrihet (LOV) vid stöd i ordinärt boende

Biståndshandläggaren ska sakligt och objektivt informera om aktuella utförare av tjänster enligt LOV. För insatserna ledsagarservice, avlösarservice, biträde av personlig assistent samt daglig verksamhet har den enskilde rätt att välja vilken utförare som ska utföra den beviljade insatsen.

Om den enskilde (eller företrädare) inte vill eller inte kan välja utförare, ges uppdraget till någon av de kommunala utförarna.

enskilde har rätt att byta utförare. Vald utförare ska verkställa beställda insatser inom 24 timmar från mottagen beställning.

Vid omval kontaktar den enskilde biståndshandläggaren. Biståndshandläggaren kontaktar innevarande samt ny vald utförare. Byte sker efter att biståndshandläggare har fått information om att den enskilde vill ha en förändring. Byte av utförare ska ske 7 kalenderdagar efter den enskildes omval.

Personlig assistent ickeval

Vid beslut om biträde av personlig assistent väljer den enskilde fritt bland de företag som driver verksamhet inom personlig assistent. I de fall den enskilde inte vill välja träder kommunens basansvar in genom att anlita de ickevalsalternativ inom personlig assistans som finns enligt LOV.

Anhöriganställningar

Biståndshandläggaren beviljar inte anhöriganställningar. Det avgörandet ligger i verkställigheten hos utföraren.

Föräldrabalken

Vårdnadshavare till barn med funktionsnedsättning har liksom andra vårdnadshavare ansvar enligt föräldrabalken för barns omvårdnad och trygghet. Vårdnadshavaren ska svara för att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter. Föräldraansvar för ett barns omvårdnad måste bedömas vara mer omfattande ju yngre barnet är. En fyraåring t ex bedöms normalt klara av vissa moment i sin dagliga livsföring på egen hand såsom att klä av och på sig själv, äta samt i viss mån sköta sin hygien. Däremot bedöms en fyraåring inte kunna lämnas utan tillsyn under mer än kortare stunder, varför omvårdnadsbehovet inte kan sägas vara helt obetydligt.

Biståndshandläggare har enligt 15 § p. 6 LSS skyldighet att anmäla till överförmyndaren när en person omfattas av § 1 LSS kan antas ha behov av förmyndare, förvaltare eller god man.

God man

God man, enligt föräldrabalken 11 kap., är till för personer som på grund av sitt hälsotillstånd behöver stöd och hjälp med att ta hand om sin ekonomi eller hjälp med rättsliga frågor. En god man kan utses att företräda en viss person som på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande, behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person utan att dennes rättshandlingsförmåga begränsas. Detta innebär att en god man endast är hjälpende hand och hela tiden är beroende att höra med sin huvudman vad denne vill.

Förvaltare

Förvaltare, enligt föräldrabalken 11 kap., utses av tingsrätten för den som på grund av sjukdom, psykisk störning eller försvagat hälsotillstånd, inte kan vårda sig själv eller sin egendom och det inte är tillräckligt med hjälp

från god man. Den enskildes rättshandlingsförmåga kan begränsas beroende på förvaltarens uppdrag. Förvaltare kan i dessa fall besluta på den enskildes vägnar utan att ha samtycke.

Anhörigbehörighet

Den 1 juli 2017 infördes vissa behörighetsregler i föräldrabalkens 17 kapitel, nämligen Anhörigas behörighet att rättshandla i vissa fall. Anhörig får, utan fullmakt, företräda en familjemedlem som är över 18 år. Personen ska ha fyllt 18 år och först därefter ha blivit beslutsoförmögen.

Anhörigbehörigheten gäller när den enskilde saknar beslutsförmåga, det vill säga att kunna förstå relevant information, överväga sina alternativ och fatta ett beslut baserat på dessa överväganden. Anhörigbehörigheten inbegriper vanliga åtgärder som gäller den dagliga livsföringen

Anhörigbehörigheten gäller inte i frågor som redan sköts av: god man, förvaltare eller framtidsfullmaktshavare.

Medgivande utan samtycke från en av två vårdnadshavare

Beslut om medgivande om att åtgärd får vidtas utan samtycke från den ena av två vårdnadshavare regleras i Föräldrabalken 6 kap. § 13 a. Detta avser insatserna kontaktperson, avlösarservice, och korttidsvistelse enligt LSS § 9 p. 4-5-6. Delegat för ett sådant beslut är arbetsutskottet för nämnden för personer med funktionsnedsättning.

Samverkan SIP

När den enskilde har behov av insatser både från socialtjänsten och från hälso- och sjukvård ska kommunen tillsammans med regionen upprätta en samordnad individuell plan, SIP. Planen upprättas tillsammans med den enskilde. SIP syftar till att säkerställa samarbetet mellan huvudmännen så att den enskildes samlade behov tillgodoses.

Samtycke

Insatser enligt LSS är frivilliga. Lagen förutsätter att den enskilde är villig att ta emot en insats och har förmåga att själv ta initiativ, vara delaktig eller på annat sätt utöva sitt självbestämmande. Den enskilde behöver därmed ge sitt samtycke till att en insats beviljas och att hjälp och stöd utförs. För att biståndshandläggare ska kunna ta externa kontakter behöver den enskilde ge sitt samtycke till det. Ett samtycke kan vara skriftligt eller muntligt. Det är den enskilde som bestämmer över samtycket och kan därmed göra ändringar och återkalla samtycket när som helst.

Sekretess

Ärenden som rör enskilda omfattas av sekretess. Inom socialtjänsten gäller sekretess för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående lider men (26 kap. 1 § OSL). Sekretessen kan brytas om den enskilde ger sitt godkännande till det,

om det står klart att den enskilde inte lider men av det eller om det föreligger särskilda sekretessbrytande bestämmelser, vilket går att läsa i 10 kap., Offentlighets- och sekretesslagen, OSL (2009:400).

Stöd till anhöriga

Stöd till anhöriga

Enligt 5 kap. 10 § socialtjänstlagen ska ansvarig nämnd erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk, eller äldre, alternativt som stödjer en närstående med funktionshinder. Närstående är enligt lagen den som vårdas. Anhörig den som stödjer och vårdar den närstående

Det förekommer att barn under 18 ger omfattande stöd eller hjälp till föräldrar eller syskon. Barn under 18 år faller inte in under bestämmelsen i 5 kap 10 § socialtjänstlagen. Dessa barn behöver givetvis någon form av stöd, men detta regleras inom ramen för Socialtjänstlagen 5 kap 1 § samt enligt hälso- och sjukvårdslagen, HSL (2017:30) 5 kap 7 §.

Anhörigstöd

Anhörigstöd genom anhörigkonsulent eller anhörigcentrum kan nyttjas som fri nytta, dvs inget biståndsbeslut krävs. Stödet är kostnadsfritt.

Anhörigkonsulent

Anhörigkonsulenter kan ge stöd till den som stödjer och vårdar en närstående. Anhörigkonsulenten har tystnadsplikt. Stödet ges enskilt eller i grupp utifrån behov och önskemål.

Anhörigcentrum

Anhörigcentrum är en mötesplats för alla anhöriga till någon som lever med en funktionsnedsättning. Att betrakta som anhöriga utöver den närmsta familjen med maka, make, sambo och barn, är även barnbarn, vän eller granne.

Kontaktuppgifter till anhörigcentrum finns på stadens hemsida.

Barnets rättigheter

FN:s Barnkonvention

Lagen om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter innebär att verksamheter inom offentlig sektor som arbetar med och för barn ska arbeta barnrättsbaserat. Rättigheterna ska vara kända och tillämpas i praktiken för att tillgodose för det enskilda barnet. Barnkonventionen gäller alla barn upp till 18 år.

Ingen får diskrimineras

All verksamhet som rör barn med funktionsnedsättning ska vila på de grundläggande bestämmelserna i FN:s barnkonvention och gällande svensk lagstiftning. Alla barn har lika värde och samma rättigheter. Barn får inte diskrimineras i förhållande till vuxna eller andra grupper av barn, och ska skyddas mot diskriminering.

Barnets bästa	Barnets bästa är centralt och ska provas vid alla åtgärder som rör barn direkt eller indirekt. Det förutsätter att det i beslut som rör barn, enskilt eller som grupp, framkommer hur barnets bästa har utretts, bedömts och betraktats.
Rätt till utveckling	<p>För att främja det enskilda barnets möjlighet till optimal utveckling inom alla livsområden behöver samverkan mellan olika aktörer ske.</p> <p>Föräldrar/vårdnadshavare och andra berörda aktörer ska inkluderas när det är lämpligt.</p> <p>Barn med funktionsnedsättning ska i likhet med andra barn ges förutsättningar till en god fysisk och psykisk utveckling. Många barn med funktionsnedsättningar har sammansatta svårigheter och ibland krävs specialkompetens och insatser från olika områden. Exempelvis inom hälso- och sjukvård, från habiliteringscentrum, personförskrivna hjälpmedel, förskola/skola eller andra specialistinsatser.</p>
Rätt till delaktighet	Det finns ingen funktionsnedsättning, nedre åldersgräns eller språklig förutsättning som ska hindra barnet från att ges möjlighet att vara delaktig i frågor som rör barnet. Omgivningen ska ha tillräcklig kunskap och förmåga för att kunna kommunicera med den enskilde utifrån individuella förutsättningar. Barn ska skyddas i deltagande, inte från deltagande. En förutsättning för att kunna vara delaktig, få inflytande och i vissa frågor får bestämma själv, är att barnet får begriplig information om vad barnet kan förväntas ha en åsikt om. Barnet har dock ingen skyldighet att vara delaktigt.
Barnets bästa i LSS	<p>I lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, finns bestämmelser som svarar mot barnkonventionen. När en åtgärd eller insats rör ett barn ska beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Bestämmelserna är avsedda att stärka barns ställning och innebär att när en åtgärd eller en insats rör ett barn ska barnet få relevant information och ges möjlighet att framföra sina åsikter. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.</p> <p>I enlighet med att barnkonventionen är lag, är barn rättighetsbärare. Det innebär att alla åtgärder som kan röra och beröra barn ska beaktas utifrån barnkonventionens artiklar.</p>
Artikel 2,3,6,12 Barnkonventionens grundprinciper för alla barn	<p>Grundprinciperna i barnkonventionens artikel 2,3,6 och 12 rör alla barn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Artikel 2 - Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras. • Artikel 3 - Vid alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. • Artikel 6 - Barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling. • Artikel 12 - Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad.
Artikel 23 barn med funktionsnedsättning	Artikel 23 handlar om barn med funktionsnedsättning bör åtnjuta ett fullvärdigt och anständigt liv under förhållanden som säkerställer

värdighet, främjar tilltron till den egna förmågan och möjliggör barnets aktiva deltagande i samhället

Att bevaka barns intressen och rättigheter är alltid för barns bästa. Att som förälder kunna bidra till sitt barn måste bedömas vara för barnets bästa. Nämndens ansvar i frågan är att informera och vägleda föräldern så att föräldern förstår att hen ser till sitt barns bästa genom att vara med och försörja barnet.

Samverkansöverenskommelse med regionen

För att underlätta för barn i behov av stöd finns det en samverkansöverenskommelse för ett kontinuerligt samarbete med regionen i Västmanland, barn- och ungdomspsykiatri, barn- och ungdomshälsan, primärvård, habiliteringscentrum, förskola, skola, socialtjänst och intresseorganisationer.

Engagera vårdnadshavare och nätverk

Insatser som ges till barn ska utformas tillsammans med barnets vårdnadshavare eller dess företrädare. Även i de fall ett barns båda vårdnadshavare inte sammanlever ska så långt det är möjligt båda engageras. I största möjliga utsträckning ska även övrigt nätverk runt barnet aktiveras. Om en vårdnadshavares funktionsnedsättningar innebär att barns rättigheter åsidosätts gällande skola och/eller fritidsaktiviteter ska socialtjänsten informeras för att barnets behov ska tillgodoses.

Förälder med funktionsnedsättning i behov av stöd

När en person med funktionsnedsättning som har vårdansvar för barn ansöker om insatser enligt LSS är det viktigt att beakta behovet och utformningen av insatsen med ett barnperspektiv. Ur ett barns perspektiv är det angeläget att begränsa antalet personer som ger omvårdnad, stöd och service i den enskildes hem.

§ 8 LSS

Barn som fyllt 15 år kan också själv ansöka om insatser. Vårdnadshavaren har dock rätt och skyldighet att bestämma i barnets angelägenheter upp till att barnet fyller 18 år. En begäran från en person mellan 15 och 18 år kan därför inte bifallas mot vårdnadshavares vilja. Om det skulle innebära fara för den enskildes utveckling kan omhändertagande enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård för unga aktualiseras.

Anmälningsskyldighet vid oro för barn

Myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdomar samt andra myndigheter inom socialtjänsten är enligt socialtjänstlagen skyldiga att genast anmäla till individ- och familjenämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att den behöver ingripa till ett barns skydd. Denna skyldighet omfattar även verksamhet enligt LSS.

Anmälan ska göras till individ- och familjenämnden för utredning av barnets behov och situation. Anmälningsskyldigheten enligt 14 kap. 1 § SoL innebär att sekretessen mellan olika verksamheter bryts.

Utredning och bedömning av personkretstillhörighet enligt § 1 LSS

Personkrets 1 § LSS

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, omfattar personer med:

- Utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd.
- Betydande och bestående begåvningsmässig funktionsnedsättning efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom
- Andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd och service.

Personkrets 1

Bedömning av personkrets 1 kräver en medicinsk diagnos. Aktuella utredningar såsom läkarutlåtande, social utredning, psykologutlåtande, pedagogisk utredning begärs från experter, exempelvis regionens habiliteringsverksamhet (Habiliteringscentrum), psykiatri, skola och primärvård.

Personkrets 2

Bedömning av personkrets 2 inbegriper personer som fått sitt begåvningshandikapp i vuxen ålder. Det är personer som efter utvecklingsåldern (16 år) fått en hjärnskada och till följd härav en betydande och bestående varaktig begåvningsmässig begränsning/nedsättning som kan jämföras med en utvecklingsstörning.

Funktionsnedsättningen ska styrkas med aktuella utredningar från läkare och andra relevanta medicinska kompetenser, exempelvis regionens habiliteringsverksamhet (Habiliteringscentrum), och primärvård.

Personkrets 3

Här inbegrips barn, ungdomar och vuxna med långvarigt habiliterings- och/eller rehabiliteringsbehov, d.v.s. personer som på grund av sin funktionsnedsättning har ett i flera avseenden likartat behov som de som omfattas av 1 § 1 och 1 § 2.

Samtliga rekvisit ska vara uppfyllda för att en person ska tillhöra personkrets enligt 1 § 3 p LSS:

- varaktiga fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar som uppenbart inte beror på normalt åldrande

- funktionsnedsättningarna ska vara stora och förorsaka betydande svårigheter i den dagliga livsföringen
- personen ska ha behov av omfattande stöd och service

Rekvisiten går dock inte att helt självständigt bedöma var för sig eftersom de påverkar varandra. Funktionsnedsättningen ska vara betydande och bestående. Enbart kognitiv funktionsnedsättning är inte tillräckligt för att den enskilde ska tillhöra personkretsen.

Personkrets 3 är, till skillnad från personkrets 1 och 2, inte diagnosstyrd i den meningen att en viss diagnos alltid medför att personen omfattas av LSS. Bedömningen av om en person tillhör personkrets 3 inriktas på svårigheter i den dagliga livsföringen. Vad som orsakar dessa svårigheter är av underordnad betydelse.

Uppenbart inte beror på normalt åldrande

För att en person ska omfattas av personkrets 3 får funktionsnedsättningen inte bero på normalt åldrande. I praktiken betraktas funktionsnedsättningar som en följd av normalt åldrande endast när det gäller äldre personer. Med äldre avses personer över den allmänna pensionsåldern. Även när åldrandet förstärker en funktionsnedsättning som debuterat vid en sådan ålder att den uppenbart inte är åldersrelaterad kan en person omfattas av lagen. Exempelvis kan en person med diabetes ha stora funktionsnedsättningar till följd av sin diabetes, det vill säga en icke åldersrelaterad sjukdom. Sannolikt kommer dessa funktionsnedsättningar att förstärkas på grund av åldrandet.

Äldre personer kan också drabbas av en omfattande funktionsnedsättning utan samband med åldrandet, till exempel efter en trafikolycka.

Enligt Socialstyrelsens mening ska det vara helt klarlagt genom en medicinsk utredning att funktionsnedsättningen inte beror på normalt åldrande för att rekvisitet ska uppfyllt.

Stor funktionsnedsättning

Funktionsnedsättningen ska ha en sådan karaktär att det starkt påverkar flera livsområden samtidigt till exempel boende, fritid, behov av rehabilitering eller habilitering.

Kravet på funktionshindrens storlek innebär att de ska ha en sådan karaktär eller omfattning att de starkt påverkar flera viktiga livsområden samtidigt, t.ex. boende, fritid eller behov av habilitering eller rehabilitering. Det gäller t.ex. om en person till följd av funktionshindret dagligen är mycket beroende av hjälpmedel eller har återkommande behov av en annan persons hjälp för den dagliga livsföringen i bl.a. boendet eller för att förflytta sig, meddela sig med

andra eller ta emot information. För människor med flera funktionshinder måste den samlade effekten bedömas. (Prop. 1992/93:159 s. 55, 168)

Betydande svårigheter i den dagliga livsföringen

För att rekvisitet betydande svårigheter i den dagliga livsföringen samt omfattande behov av stöd och service ska anses vara uppfyllda krävs enligt förarbeten (prop.1992/93: 159 s. 56, 169) att följande är styrkt:

Med betydande svårigheter i den dagliga livsföringen menas bl.a. att den enskilde inte på egen hand kan klara vardagsrutiner som toalettbestyr och hygien, påklädning, mathållning, kommunikation, förflyttning inomhus eller utomhus, sysselsättning och nödvändig träning och/eller behandling. Det kan också handla om att kunna göra sig förstådd eller förstå sin ekonomi (prop.1992/93: 159 s.169.) Andra svårigheter kan vara att kommunicera med andra. Det gäller både svårigheter att ta emot och att ge information och att samtala med andra direkt eller per telefon. Begreppet bör även kunna användas om en person som på grund av funktionshinder löper risk att bli isolerad från andra människor.

Kombination av skador vars sammantagna följder är speciellt svåra eller komplicerade medför ofta att den enskilde har särskilt stora svårigheter i den dagliga livsföringen (prop.1992/93: 159 s. 56).

Omfattande behov av stöd och service

Ett omfattande behov av stöd eller service kan vara behov av hjälp med toalettbesök, påklädning, matlagning, skrivning och läsning, kommunikation, förflyttning, sysselsättning och rekreation. Behovet ska bedömas med beaktande av insatser från hela samhället, inte bara LSS-insatser. Med omfattande behov av stöd eller service avses både kvantitativa och kvalitativa aspekter. Den enskilde ska i allmänhet ha ett återkommande behov av särskilt stöd för att klara funktioner som andra kan klara på egen hand. Med återkommande avses att stödbehovet vanligen föreligger dagligen och i olika situationer och miljöer. Behov av stöd bör uppfattas i vid bemärkelse och avse stöd av olika karaktär. Ibland kan det behövas stödinsatser av så speciell art att de trots mindre tidsåtgång bör betraktas som omfattande. Exempel kan vara stöd som vanligen bör ges av personal med mycket specifik utbildning och kompetens. En bedömning av en persons behov av stöd eller service måste alltid ske utifrån en sammanvägning av medicinska, sociala och psykologiska faktorer (prop. 1992/93:159 s.169).

Äldre med omfattande funktionsnedsättning

Rätten till insatser enligt LSS avser människor med omfattande stödbehov. Med äldre personer avser lagstiftningen enligt LSS personer över den allmänna pensionsåldern.

När funktionsnedsättningen debuterat före pensionsåldern och när åldringsprocessen förstärker funktionsnedsättningen så att behovet blir omfattande, kan personen ha rätt till insatser enligt LSS.

Vid en icke åldersrelaterad funktionsnedsättning har besvären ofta visat sig före pensionsåldern, eller så har tillståndet uppkommit genom skada, exempelvis genom en trafikolycka, efter pensionsåldern.

Personer med demens som inte har uppnått 65 års ålder kan höra till lagens personkrets om kriterierna för detta är uppfyllda i sammanhanget.

Personer med psykisk funktionsnedsättning

En person med allvarlig och varaktig psykisk funktionsnedsättning kan omfattas av lagen om konsekvenserna av funktionsnedsättningen leder till nedsättningar i de psykiska och sociala funktionerna i sådan grad att kriterierna i tredje personkretsen är uppfyllda.

Specifika insatser som för personer med psykisk funktionsnedsättning kan behöva i form av behandlingsalternativ kan inte tillgodoses inom LSS.

Regionen ansvarar för den psykiatriska hälso- och sjukvården samt för behandling. Denna del av personkretsen representeras av personer med "icke synlig funktionsnedsättning" eller "icke mätbar funktionsnedsättning." Rättsfall visar att om dessa grupper ska få rätt till insatser måste mycket ingående utredningar göras. Här krävs ofta ett nära samarbete med psykiatri. Den allsidiga bedömningen av situation för personen med funktionsnedsättning blir mycket angelägen.

Alkohol- och drogrelaterade funktionsnedsättningar

En person med missbruksproblem kan, om funktionsnedsättningen är stor och varaktig och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd och service, omfattas av lagen. Det har i detta sammanhang ingen betydelse om behovet är förorsakat av missbruket eller inte.

Barn och personkretsbedömning

Vid en bedömning av små barn med funktionsnedsättning är utgångspunkten den aktuella situationen. På grund av barnets låga ålder framfår det kanske inte om funktionsnedsättning är så stor att den orsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen. Alla små barn behöver hjälp med att äta, kommunicera och förflytta sig oavsett funktionsnedsättning eller inte.

I dessa fall får man bedöma om barnet med stigande ålder kan antas komma att få betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service (prop. 1992/93:159). Avsikten med att göra en prognos om barnets framtida svårigheter och därmed sammanhängande stödbehov är att redan när

det gäller mycket små barn kunna bedöma om barnet omfattas av LSS personkrets. Personkretsens grupptillhörighet kan ändras allt eftersom barnet utvecklas och möjligheterna att ställa diagnos enligt LSS personkrets 1 blir säkrare.

Utredning och bedömning av personkretstillhörighet enligt § 1 LSS

Personkretsutredning kan *endast* göras i samband med ansökan om insats enligt § 9 LSS. Om en enskild vill göra en personkretsutredning för bedömning om tillhörighet i personkretsen utan att ansöka om en insats enligt § 9 LSS, är detta *inte* möjligt

En person kan bedömas tillhöra personkretsen enligt § 1, men inte bedömas ha rätt till den sökta insatsen

Förmåner för personer som ingår i personkretsen enligt § 1 LSS

Förfrågan kan komma i samband med att enskilda vill tillgodoräkna sig vissa rättigheter, såsom till exempel särskilt tandvårdsbidrag från Försäkringskassan, för personer som tillhör personkretsen enligt § 1 LSS. Den enskilde bör i dessa fall hänvisas till hälso-och sjukvården, för att få en bedömning av detta.

Personlig assistans enligt 9 § p. 2 LSS

Syfte

Insatsen personlig assistans är ett personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stor och varaktig funktionsnedsättning behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider samt måltid via sond, att klä av och på sig, andning samt att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om personen med funktionsnedsättning. Ingående kunskaper kan beskrivas som specifik och individunik kännedom. Detta kan sammantaget beskrivas som grundläggande behov.

Assistansen ska vara förbehållen krävande eller i olika avseende komplicerade situationer i regel av mycket personlig karaktär (prop.92/93:159, sid 64).

Det avser främst sådana behov som uppfattas som mycket privata och känsliga för den personliga integriteten och där personer med funktionsnedsättning måste anses ha ett särskilt intresse av vem som ska ge sådan hjälp och hur den ska utformas (RÅ 2009 ref. 57).

Hjälptöven ska således bedömas vara av en särskild karaktär och omfattning för att anses berättiga till personlig assistans.

Behov av insatser för att motivera en person att klä sig, äta etc. berättigar inte till personlig assistans (prop. 195/96:146 s. 20).

Andra personliga behov

Den som uppfyller de grundläggande behoven för personlig assistans kan även erhålla assistans för andra personliga behov om behoven inte tillgodoses på annat sätt. Övriga behov kan exempelvis vara hjälp med att träna, att arbeta, studera, sköta sitt hem, utöva fritidsintressen eller annat som leda till att personen kan leva ett liv så likt andra som möjligt. (prop. 92/93:159, avsnitt 3.3.3 sid. 63).

Ett exempel på när ett behov tillgodoses på annat sätt är när en nära anhörig frivilligt svarar för insatsen som ett led i en familjrelation (prop. 92/93:159, avsnitt 14.1, sid. 172).

Den enskilde har rätt till insatsen om inte behovet tillgodoses på annat sätt t ex genom att personer med funktionsnedsättning erhåller andra insatser från samhället såsom omvårdnad vid bostad med särskild service (gruppboende eller serviceboende).

Behovet kan vara tillgodosett genom personal knuten till andra verksamheter såsom barnomsorg, skola, daglig verksamhet eller genom vad som normalt faller under makars ansvar för varandra, eller föräldrars ansvar för vårdnad och tillsyn enligt föräldrabalken eller vårdbidrag.

Rättighet till personlig assistent 7 § LSS

Rättigheten till biträde av personlig assistent enligt 9 § p. 2 LSS avser personer med stora och omfattande funktionsnedsättningar som bedöms ha behov av insatsen personlig assistans om behovet inte är faktiskt tillgodosett, för att uppnå goda levnadsvillkor. Rättigheten avser biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans, till den del behovet av ekonomiskt stöd inte täcks av assistansersättning.

Kommunens ansvar

Kommunen är ansvarig för personlig assistans till personer som behöver assistans för sina grundläggande behov under *högst* 20 timmar per vecka, vid tillfälliga behov och i vissa andra situationer där personlig assistans kan behövas men där assistansersättning genom Försäkringskassan (Socialförsäkringsbalken 51 kap. 2 §) inte kan beviljas.

Kommunens beslut om personlig assistans enligt 9 § p.2 LSS

Beslut om personlig assistans avser biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans, till den del behovet av ekonomiskt stöd inte täcks av bestämmelserna i Socialförsäkringsbalken.

Schablonersättningens storlek för den statliga assistansersättningen fastställs varje år av regeringen. Om det finns särskilda skäl, kan förhöjd timersättning utbetalas. Skäl för förhöjt timbelopp kan vara att den enskilde behöver särskilt kvalificerad personal eller personal som behöver särskilt stöd i sitt arbete.

Ett exempel kan vara i de fall där speciell kompetens behövs för att tolka vad den enskilde vill förmedla.

Överlämnande av ärende till Försäkringskassan (15 § p. 8 LSS)

Om någon hos kommunen ansökt om biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till sådan assistans enligt LSS ska kommunen, om den enskilde kan antas ha rätt till assistansersättning, anmäla detta till Försäkringskassan.

Försäkringskassan har då att pröva frågan om assistansersättning.

Försäkringskassans ansvar

Assistansersättning enligt Socialförsäkringsbalken, SFB, (2010:110), 51 kap 2 § ska lämnas till personer som har behov av personlig assistans för sin dagliga livsföring med i genomsnitt *mer* än 20 timmar/vecka för sina grundläggande behov.

Den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov mer än 20 timmar har även rätt till insats för andra personliga behov om behoven inte tillgodoses på annat sätt.

Grundläggande behov för bedömning av rätten till personlig assistans

Med personlig assistans enligt 9 § p. 2 LSS avses personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer. Funktionsnedsättningarna ska vara stora och varaktiga. Aktiverings- och motivationsinsatser ingår normalt inte i de grundläggande behoven (RÅ 2003 ref. 33).

De grundläggande behoven som ska bedömas för att ligga till grund för personlig assistans enligt § 9 a LSS är följande;

- Hjälpa med andning
- Hjälpa med sin personliga hygien
- Hjälpa med på- och avklädning
- Hjälpa att inta måltider
- Hjälpa att kommunicera
- Annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den enskilde
- Måltider via sond samt för- och efterarbete

Den som har rätt till personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till insats enligt 9 § p.2 LSS för andra personliga behov om behoven inte tillgodoses på annat sätt.

Om behovet avser hjälp med andning, omfattar rätten till insats alla åtgärder som är direkt nödvändiga för att hjälpen ska kunna ges.

Om behovet avser hjälp med måltider i form av sondmatning, omfattar rätten till insats alla åtgärder som är direkt nödvändiga för förberedelse och efterarbete i samband med sådana måltider.

Andning och måltider i form av sondmatning

Hjälp med de grundläggande behoven andning och sondmatning ska vara assistansgrundande oavsett hjälpens karaktär. Åtgärder som är direkt nödvändiga för förberedelse och efterarbete i samband med måltider i form av sondmatning ska grunda rätt till personlig assistans för andra personliga behov, enligt § 9 f LSS.

Andning

Hjälp med andning är ett grundläggande behov oavsett hjälpens karaktär. Det innebär att det saknar betydelse i vilken utsträckning hjälpen är av privat eller integritetskänslig karaktär. Andning som ett grundläggande behov är assistansgrundande, såvida inte hjälpbehovet tillgodoses på annat sätt eller avser sjukvårdande insatser enligt HSL (Prop. 2019/20:92 s. 46). Nedsättningen ska vara av sådan grad att den enskildes liv riskeras om han eller hon inte får hjälp med sin andning. Hjälp med andning innefattar all hjälp som utförs under tiden som det grundläggande behovet varar. Hjälp som utförs före eller efter det grundläggande behovet omfattas däremot inte (Prop. 2019/20:92 s. 22). Det grundläggande behovet för andning kan bestå av avancerad andningsgymnastik, respiratorvård, hantering av trakealkanyl vid trakeostomi, slem sugning i andningsvägarna och övervakning på grund av risk för kvävning eller lungblödningar (prop. 2018/19:145 s. 29).

Hjälpåtgärder som mer allmänt syftar till att förbättra andningsförmågan eller underlätta andning, ger inte rätt till personlig assistans som ett grundläggande behov.

Måltider

För att hjälp med måltid ska bedömas vara ett grundläggande behov krävs att den enskilda behöver hjälp att inta måltiden, det vill säga att föra maten till munnen. (Prop. 1992/93:159 s. 64 och 174). Det avser även situationer när den försäkrade inte är fysiskt förhindrad att föra maten till munnen, men inte förstår att hen ska göra det och därför behöver matas. Det kan exempelvis avse personer med kognitiva funktionsnedsättningar och demensjukdomar. Även övervakning vid svälsjvårigheter kan ingå. Hjälp med måltid omfattar hela den tid det tar att inta en måltid. Övriga momnet runt måltiden som hjälp med att laga mat, duka fram av mat, att få mat tallriken, att skära och dela mat anses inte vara ett grundläggande behov (RÅ 2009 ref. 57).

Måltider via sond

Måltider via sond, samt för- och efterarbete i samband med måltid utgör inte ett eget grundläggande behov utan bedöms ingå under kriteriet måltider inom grundläggande behov enligt 9 a § LSS. När det gäller sondmatning ingår själva näringstillförseln, från påkoppling av sondslang till urkoppling av denna,

ingår i måltid (LSS 9 a §). Det saknar betydelse i vilken utsträckning hjälpen är av privat eller integritetskänslig karaktär.

Däremot ingår inte förberedelse och efterarbetet, som till exempel att göra rent sondsprutan (HFD 2018 ref 21.) Sondmatning som ett grundläggande behov är assistansgrundande, såvida inte hjälpbehovet tillgodoses på annat sätt eller avser sjukvårdande insatser enligt HSL (Prop. 2019/20:92 s. 46).

Personlig hygien

Personlig hygien som grundläggande behov handlar om att hålla kroppen ren från smuts och andra ohälsosamma ämnen (HFD 2019 ref. 56). Det ska vara behov som man normalt inte avstår ifrån.

Hjälpen måste dessutom vara av en särskild karaktär, som kännetecknas av att den är mycket privat och uppfattas som mycket känslig för den personliga integriteten (HFD 2019 ref. 56 och HFD 2015 ref. 46).

På- och avklädning

För att ett hjälpbehov med på- och avklädning ska bedömas som ett grundläggande behov ska hjälpen som ges vara av en särskild karaktär, som kännetecknas av att den är praktisk och/eller är mycket privat och uppfattas som mycket känslig för den personliga integriteten. Det innebär behov av hjälp med själva av- och påklädning av de kläder som är närmast kroppen. Annat hjälpbehov vid på- och avklädning kan bedömas som ett annat personligt behov.

Kommunikation

Kommunikation som grundläggande behov innebär att personen med funktionsnedsättning behöver ha ytterligare en person, det vill säga den personliga assistenten, närvarande för att en kommunikation överhuvudtaget ska vara möjlig. Hjälpen ska alltså avse något annat än enbart tolkhjälp.

Det ska krävas särskild kunskap om personen för att kommunicera med honom eller henne, exempelvis hur han eller hon reagerar i olika situationer och på olika stimuli samt vad olika uttryck betyder. Särskild kunskap handlar om vad som krävs för att hjälpa personen att kommunicera med andra. Att en personlig relation kan underlätta och förbättra tolkningen påverkar inte bedömningen (RÅ 2010 ref. 17 och HFD 2018 ref. 44).

Annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper

Behov av annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade kan, enligt HFD 2015 ref. 46, endast personer med psykiska funktionsnedsättningar beviljas.

Det innebär att en person som har en psykisk funktionsnedsättning men där behovet av hjälp med ingående kunskaper inte är en följd av

den psykiska funktionsnedsättningen inte kan beviljas detta som ett grundläggande behov (HFD 2020 ref. 7).

Att personen i fråga är i behov av annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper handlar om situationer där det kan behövas kvalificerade motivations- och aktiveringsinsatser för att få en person att överhuvudtaget klä sig, äta, sköta sin hygien eller kommunicera. Att insatserna ska vara kvalificerade innebär att det inte är tillräckligt med allmänna motivations- och aktiveringsinsatser, till exempel påminnelser och praktiska instruktioner (RÅ 2003 ref. 33 och HFD 2020 ref. 7).

Det kan vidare innebära att personen behöver aktiv tillsyn. Tillsyn av övervakande karaktär syftar till att begränsa allvarliga konsekvenser av ett utåtagerande beteende samt att de föreligger en risk för allvarliga konsekvenser. Ett behov av aktiv tillsyn av övervakande karaktär måste ha sin grund i den psykiska funktionsnedsättningen för att anses vara ett grundläggande behov. De ingående kunskaperna i denna del ska vara föranledda av kommunikationssvårigheter hos personen med funktionsnedsättning för att tillsynen av övervakande karaktär ska anses vara ett grundläggande behov. Den enskildes utåtagerande beteende ska vara av en viss omfattning och grad för att det ska finnas ett behov av aktiv tillsyn, detta för att begränsa risken för att han eller hon skadar sig själv, andra personer eller egendom (HFD 2020 ref. 7).

Andra personliga behov

Personlig assistans för andra personliga behov som inte tillgodoses på annat sätt kan vara

- Aktiv tid för att en assistent behöver vara närvarande i samband med en aktivitet utanför den enskildes hem på grund av att ett hjälpbehov kan förväntas uppstå.
- Väntetid. Tid under enskildes dygnsvila när en assistent behöver vara tillgänglig i väntan på att den enskilde behöver hjälp, utan att det är fråga om tillsyn.
- Beredskap. Tid under enskildes dygnsvila när en assistent behöver finnas till förfogande på annan plats i väntan på att den enskilde behöver hjälp

Dubbel assistans

Den som har behov av mer än en personlig assistent samtidigt, har rätt till två eller flera assistenter endast om möjligheterna att få bidrag enligt lagen om bostadsanpassningsbidrag (2018:222) eller hjälpmedel enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), har utretts (9 a § LSS).

Detta innebär inte att det ska krävas att den enskilde visar att behovet inte kan tillgodoses på ett annat sätt. Däremot bör det kunna krävas av den enskilde att denne undersökt och övervägt alternativa lösningar för

att tillgodose behovet. Men även om den enskilde finner att behovet kan tillgodoses exempelvis genom bostadsanpassning, bör det även fortsättningsvis stå fritt för hen att välja att ansöka om dubbel assistans i stället. Det bör alltså räcka med att de alternativa lösningarna har utretts. (Prop.2009/10:176)

Behovet av dubbelassistans kan uppstå både för grundläggande behov och för andra personliga behov. Det är individens behov av dubbelassistans som är avgörande för om dubbla timmar kan beviljas. Dubbelassistans beviljas i normalfallet endast för den tid det tar att utföra en aktiv arbetsinsats. Se bland annat KamR i Jönköping 3619-07 och KamR i Stockholm 2398-08. Momenten däremellan ingår som regel inte i beräkningen av den dubbla assistansen. Detta gäller även behov som inträffar slumpvis. Dubbelassistans ska utgå från aktiv insats utan att hänsyn tas till omständigheter som hänför sig till assistenten, schemalägningsproblem och liknande. I vissa fall kan undantag göras och då framförallt om det är förenat med allvarliga hälsorisker att bevilja dubbelassistans bara för aktiv tid. Se KamR i Stockholm 2321-05 och 3219-08.

Omvårdnad av barn till förälder med funktionsnedsättning

Ett barns behov av omvårdnad är principiellt inte en uppgift för föräldrarnas personliga assistent. Under den allra första tiden i ett barns liv är dock barnet känslomässigt och praktiskt totalt beroende av någon vuxen, oftast en förälder.

Har föräldern då personlig assistent är det därför naturligt att assistenten, om det är en därtill lämpad person, också hjälper den funktionshindrade föräldern att klara den praktiska omvårdnaden om barnet (prop. 1992/93:159, s. 66). Personlig assistans till föräldern ersätter inte barnomsorg och annat stöd som barnet själv kan behöva samt att den heller inte ersätter den andra föräldrarnas föräldraansvar.

Om den enskilde utöver behovet av insatser som avser funktionsnedsättningen, har behov av stöd i sin föräldraroll, ansvarar individ- och familjeförvaltningen för att utreda hur behovet bäst kan tillgodoses.

Assistans under dygnsvila (väntetid)

Insatserna under dygnsvilan kan vara i form av såväl aktiva insatser som insatser i form av väntetid eller beredskap. Med dygnsvila avses en sammanhållen sömn under ett dygn, vilket vanligtvis infaller under natten.

Personlig assistans till personer som fyllt 65 år

Personer med pågående insatser enligt 9 § p.2 LSS, som beviljats före 65 års ålder, får behålla insatsen/ersättningen efter det att de fyllt 65 år. Den, som inkommer till kommunen med ansökan senast dagen före 65-årsdagen, ska få sin ansökan prövad och om behov av insatsen/ersättningen föreligger ska ansökan beviljas. Antalet assistanstimmar enligt LSS får inte utökas efter det att personen fyllt 65 år.

Detta innebär att behov av ökade insatser efter 65-årsdagen får tillgodoses på annat sätt.

Personlig assistans och bostad med särskild service

Huvudregeln är att behovet av personlig assistans utanför bostaden för personer som bor i gruppbofastad ska ombesörjas inom ramen för boendets försorg.

Personlig assistans i daglig verksamhet

Det är verksamhetens ansvar att se till att tillräckliga resurser tillförs utifrån den enskildes behov. Om särskilda skäl föreligger, kan personlig assistans vara aktuell även vid deltagande i daglig verksamhet.

Till exempel kan sådana särskilda skäl vara att en persons funktionsnedsättning eller kombination av funktionsnedsättningar eller möjligheten att kommunicera kräver att en person med ingående kunskaper om den enskilde finns till hands hela tiden. Den enskilde *kan* behöva hjälp med att tolka omgivningen och skulle inte kunna delta i daglig verksamhet utan det kvalificerade personliga stödet.

Utökat behov av personlig assistans i samband med resor

Vad som ingår i grundbeslutet om assistans ska först utredas. Prövningen om det föreligger behov av resan för att den enskilde ska uppnå goda levnadsvillkor ska alltid prövas.

Exempel på en situation som kan berättiga till tillfälligt utökat antal timmar för att resa ska kunna genomföras är att det föreligger risk för den enskildes isolering. Vad gäller utlandsresor anses jämlikhet och goda levnadsvillkor samt full delaktighet i samhällslivet normalt kunna uppnås även utan resor till utlandet.

Generellt sett är det inte självklart att den enskilde ska beviljas utökat antal timmar personlig assistans för att kunna företa en resa.

Personlig assistans vid sjukhusvistelse

Vid sjukhusvistelse anses normalt att sjukvården ska kunna uppfylla den enskildes behov av stöd och service. Utgångspunkten är att personlig assistans inte ska ersätta den omvårdnad som sjukvårdshuvudmännen är skyldiga att ge (HFD 2018 ref. 21). Det innebär att utöver vårdinsatser tillgodoses även vissa grundläggande behov genom sjukvårdens försorg. I vissa situationer kan assistansen dock bibehållas om det tex. till följd av en persons funktionshinder eller kombination av funktionshinder, hälsotillstånd eller möjligheter att kommunicera kräver att en eller ett starkt begränsat antal personer med ingående kunskap om den funktionshindrade finns till hands (prop. 1995/96:146 s. 15).

Av 106 kap. 25 § SFB framgår att assistansersättning kan lämnas under tid när den funktionshindrade vårdas på sjukhus under kortare tid om det finns särskilda skäl.

Motsvarande begränsning i ansvaret under sjukhusvistelse finns inte i LSS. Prövningen av rätten till personlig assistans vid tillfällig vård på sjukhus enligt LSS utgörs istället av en bedömning av huruvida behoven tillgodoses på annat sätt för den som söker insatsen.

Om särskilda skäl föreligger, kan statlig assistansersättning utbetalas för kortare tid när personen med funktionsnedsättning vårdas på sjukhus.

Gränsdragning mellan egenvård och hälso-och sjukvård

Som egenvård räknas de uppgifter som ansvarig läkare normalt lämnar till patient eller anhöriga att sköta om. Uppgifter som förutsätter mer omfattande instruktion och handledd träning av ansvarig läkare eller sjuksköterska är att räkna till hälso- och sjukvård, oavsett vem som utför uppgiften. Egenvård är benämning på vårdåtgärder som den enskilde utför själv eller med hjälp av någon annan. Egenvård regleras i Socialstyrelsens föreskrift (SOSFS 2009:6). Styrande för egenvårdsbedömningen är i grunden patientsäkerhetslagen. Egenvårdsbedömning görs i varje enskilt fall av legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal.

Åtgärder som utgör hälso- och sjukvård enligt lagen om hälso- och sjukvård, kan inte ge rätt till personlig assistans.

Delegering av hälso-och sjukvårdsuppgifter patientsäkerhetslagen (2010:659)

De åtgärder som enligt läkarens bedömning endast kan utföras av viss behörig personal eller kräver viss sjukvårdsutbildning eller mer omfattande instruktion och handledd träning är att betecknas som hälso- och sjukvård.

Om ansvarig läkare har bedömt att vissa moment ska betecknas som hälso- och sjukvård kan vården utföras av personliga assistenter, efter delegering, varvid de tillhör hälso- och sjukvårdspersonal och enligt patientsäkerhetslagen själva bär ansvaret för hur de individuellt fullgör sina arbetsuppgifter.

Egenvård

Egenvård kan ingå i den personliga assistentens uppgift med att hjälpa den enskilde med allt som ingår i den dagliga livsföringen. Egenvård är inte att betrakta som en hälso- och sjukvårdsåtgärd.

Därmed kan egenvård ingå i kommunens kostnadsansvar för personlig assistans enligt LSS respektive assistansersättning från Försäkringskassan enligt SFB.

Personlig assistans lämnas inte för sjukvårdande insatser enligt HSL. Legitimerad HSL-personal kan dock överlämna till den enskilde att själv eller med hjälp av någon annan utföra en HSL-åtgärd. Utförandet av åtgärden – egenvård – är då inte längre en sjukvårdande insats enligt HSL. Egenvård kan beaktas vid bedömningen av rätten till personlig assistans ([HFD 2018 ref. 21](#)). Det går inte att generellt ange vilka åtgärder som utgör egenvård utan det måste bedömas i varje enskilt fall.

Egenvårdsinsatser kan vara allt från enklare åtgärder, till exempel såromläggning och påtagning av stödstrumpor, till mer avancerade åtgärder som hemdialys och respiratorvård i hemmet ([prop. 2018/19:145 s. 6](#)).

I 4 kap. SOSFS 2009:6 framgår att det är den behandlande legitimerade yrkesutövaren inom hälso- och sjukvården som inom sitt ansvarsområde ska göra en bedömning av om en HSL-åtgärd kan utföras som egenvård. Egenvårdsbedömningen ska utgå från patientens fysiska och psykiska hälsa samt personens livssituation. Som en del i bedömningen ska det ingå en analys av om utförandet av egenvården kan innebära att patienten utsätts för risk att skadas. Eventuellt ska det också göras en utredning för att avgöra om patienten själv eller med hjälp av någon annan på ett säkert sätt kan utföra en HSL-åtgärd som egenvård. Om patienten behöver praktisk hjälp för att utföra egenvården ska den behandlande legitimerade yrkesutövaren samråda med den eller de närstående som ska hjälpa patienten, ansvarig nämnd inom socialtjänsten eller ansvarig befattningshavare hos en annan aktör. Egenvårdsbedömningen ska dokumenteras i patientens journal.

Kommunen måste försäkra sig om att personlig assistans inte beviljas för andra HSL-åtgärder än sådana som utgör egenvård. Inte minst ur ansvarssynpunkt är det viktigt för både den enskilde och den som utför assistansen att det är klart om de aktuella HSL-åtgärderna utgör egenvård eller inte. Själva egenvårdsbedömningen är i sig hälso- och sjukvård enligt HSL ([prop. 2018/19:145 s. 17](#)).

Hemsjukvård

Om den enskilde är inskriven inom hemsjukvården bär kommunen kostnadsansvaret för hälso- och sjukvårdsinsatser. Kostnadsansvaret för assistansen kan bli delat i de fall regionen ansvarar för de moment som är att betrakta som hälso- och sjukvård. (*tex vid. kvalificerad tillsyn av övervakande karaktär*)

Retroaktiv ersättning

Biträde av personlig assistent kan inte utgå för förfluten tid (RÅ 2006 ref. 76). Däremot kan ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans under vissa förutsättningar utgå för förfluten tid (RÅ 2005 ref. 85 och RÅ 2000 not. 176). Det ankommer nämnden att pröva om

sådana förutsättningar föreligger. Det ska också ha uppstått en ersättningsgill kostnad (RÅ 2000 not. 176), och nämnden ska pröva om det föreligger sådana konkreta omständigheter som ger rätt till utbetalning av ersättningen. För att kostnaden ska vara ersättningsgill ska assistansarbete ha utförts. Vilket betyder att det ska ha funnits ett anställningsavtal från den tidpunkt från vilken retroaktiv ersättning yrkas. Om den enskilde har anlitat en assistansanordnare ska det också ha funnits ett uppdragsavtal. Till detta tillkommer tidrapporter för utfört arbete.

Makars ansvar

Vad som normalt faller under makars ansvar för varandra avses det gemensamma ansvaret för hem och hushåll som föreligger makar emellan enligt äktenskapsbalken. Vid bedömning av tidsåtgång bör beaktas att makar har ett gemensamt ansvar för hushållet. Det innebär att tid ska dras av för den delen av hushållsgöromålen som den funktionshindrades make/maka bör stå för, liksom normalt också för behovet av väntetid och beredskap. Makeansvaret kan dock påverkas av hjälpmakarens egen förmåga, vilket innebär att nämnden måste i varje enskilt fall bedöma om den assistansberättigades behov av väntetid kan anses vara tillgodosett av dennes make/maka. I bedömning ska man väga in makens/makans eget hälsotillstånd. För att ett behov ska kunna anses omfattas av make/makeansvar måste behovet också faktiskt tillgodoses av make/make.

En person med funktionsnedsättning ska så långt möjligt kunna leva som andra och därmed ska assistansen kunna omfatta en del uppgifter som avser det gemensamma hushållet. För att assistans ska kunna beviljas för sådana aktiviteter förutsätter det den enskildes aktiva deltagande och tidigare delaktighet i dessa sysslor.

Sambo

Två personer som stadigvarande bor tillsammans i ett parförhållande och har gemensamt hushåll (sambor) ska likställas med personer som är gifta och registrerade partner vid prövningen av rätten till assistansersättning (FKRS 2006:14). Sambolagen reglerar endast sambors gemensamma bostad och bohag.

Barn och personlig assistans

Bedömning av personlig assistans till barn

Vid en bedömning av små barn med funktionsnedsättning är utgångspunkten den aktuella situationen. På grund av barnets låga ålder framfår det kanske inte om funktionsnedsättning är så stor att den orsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen. Alla små barn behöver ju hjälp med att äta, kommunicera och förflytta sig mm.

I dessa fall får man bedöma om barnet med stigande ålder kan antas komma att få betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och

därmed ett omfattande behov av stöd eller service (prop. 1992/93:159).

Avsikten med att göra en prognos om barnets framtida svårigheter och därmed sammanhängande stödbehov är att redan när det gäller mycket små barn kunna bedöma om barnet omfattas av LSS personkrets. Personkretsens grupptillhörighet kan ändras allt eftersom barnet utvecklas och möjligheterna att ställa diagnos enligt LSS personkrets 1 blir säkrare.

Vid bedömning av barns rätt till personlig assistans är det endast det hjälpbehov som går utöver vad som är normalt för ett barn i samma ålder som ska läggas till grund för bedömningen.

Det finns ingen nedre åldersgräns för rätten till personlig assistans. Även mycket små barn kan ha rätt till insatsen. Avgörande för bedömningen blir barnets omsorgsbehov i jämförelse med det normala omsorgsbehovet för ett barn i motsvarande ålder.

LSS 9 f §

På samma sätt som andra vårdnadshavare har även vårdnadshavare till barn med funktionshinder ett ansvar enligt föräldrabalken för barnets personliga förhållanden. Vårdnadshavarna ska se till att barnets behov blir tillgodosedda och att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter. Det är bara behov som går utöver föräldraansvaret som kan grunda rätt till personlig assistans.

Detta gäller dock inte:

- andning
- åtgärder som är direkt nödvändiga för att hjälp med andning ska kunna ges,
- måltider i form av sondmatning, eller
- åtgärder som är direkt nödvändiga för förberedelse och efterarbete i samband med sådana måltider.

Det finns dock en grupp barn med funktionshinder som är mycket vårdkrävande och för vilka föräldraansvaret i kombination med till exempel avlösarservice, barnomsorg och skola inte räcker till.

Personlig assistans kan vara av grundläggande betydelse för barn som har mycket omfattande omvårdnadsbehov under hela dygnet eller stor del av dygnet och som på grund av till exempel hjärnskada, genetisk skada eller sjukdom har flera funktionshinder samtidigt. Den arbetsinsats som ett barn med omfattande funktionshinder kräver ryms inte inom det normala föräldraansvaret.

Normalt föräldraansvar

Föräldraansvar för ett barns omvårdnad måste bedömas vara mer omfattande ju yngre barnet är.

Personlig assistans kan vara av grundläggande betydelse för barn som har omfattande omvårdnadsbehov under hela dygnet eller stor del av dygnet och som i kombination av funktionsnedsättning och sjukdom har en flerfunktionsnedsättning.

När behovet av personlig assistans bedöms för ett barn (*alla personer under 18 år*) ska det bortses från det hjälpbehov som en vårdnadshavare normalt ska tillgodose om behovet avser hjälp med andning samt åtgärder som är direkt nödvändiga för att hjälp med andning ska kunna ges. Därtill för hjälp med måltider i form av sondmatning och de åtgärder som är nödvändiga för förberedelse och efterarbete i samband med måltid via sond (9 f § LSS).

Personlig assistans i förskola, skola och fritidshemsverksamhet

Grundregeln är att behov hos barn och ungdomar med funktionsnedsättningar ska tillgodoses inom ramen för den kommunala verksamheten, såsom barnomsorg och skola.

Denna grundregel inkluderar, vid behov, rätt till individuellt stöd av resursperson eller elevassistent.

Personlig assistans är inte en insats som ska ersätta den ordinarie personal som krävs för att ett barn i behov av stöd ska kunna tillgodogöra sig barnomsorgen/undervisningen.

Endast om den hjälp som eleven behöver är sådan att den faller utanför vad som är rimligt att barnomsorgen/skolan svarar för, har eleven rätt till personlig assistans. I de fallen kan förmodas att behovet är av sådan omfattning att beslut om personlig assistans är beviljat av Försäkringskassan.

Personlig assistans för andning och sondmatning i förskola, skola och fritidsverksamhet

Hjälp med andning och måltider i form av sondmatning ska undantas från kravet på särskilda skäl för personlig assistans för tid när ett barn och ungdom med funktionsnedsättning deltar i barnomsorg eller skola. Detsamma ska gälla åtgärder som är direkt nödvändiga för att hjälp med andning ska kunna ges och för åtgärder som är direkt nödvändiga för förberedelse och efterarbete i samband med måltider i form av sondmatning.

Således ska behov för att övervaka och tillgodose andning samt måltid via sond, samt förberedelser och efterarbete i samband med måltid, berättiga till personlig assistans inom förskola, skola och fritidsverksamhet.

Ledsagarservice enligt 9 § p.3 LSS

Syfte

Syftet med ledsagarservice är att bryta den isolering som ofta blir följd av omfattande funktionsnedsättning. Insatsen bör ha karaktären av personlig service och anpassas efter de individuella behoven.

Ledsagarservice lämnas som ett led i strävandena att underlätta för den enskilde att ha kontakter med andra. Avsikten är att den enskilde skall få hjälp med att komma ut bland andra människor.

Bedömning av insatsen

Ledsagarservice är i huvudsak avsedd för aktiviteter av vardaglig karaktär i närmiljön. Ledsagarservice kan beviljas för att besöka vänner, delta i kulturliv och fritidsaktiviteter samt promenader, och aktiviteter som den enskilde annars inte skulle kunna genomföra eller vara delaktig i.

Omvårdnad

Omvårdnad ingår ej i insatsen, dock kan ledsagaren behöva vara den enskilda behjälplig i vissa situationer runt en måltid, att ge stöd för att ta av och på kläder och skor, påminna om och eventuellt ge visst stöd för toalettbesök samt för andra mindre krävande stödinsatser.

Personer med personlig assistans

Ledsagarservice kan erbjudas personer som tillhör lagens personkrets men som inte är beviljad personlig assistans, eftersom ledsagning är en uppgift som ingår i personlig assistans för de som har sådant stöd.

Ledsagarservice till personer boende i bostad med särskild service (gruppboestad, serviceboestad)

I bostad med särskild service ingår kultur- och fritidsverksamhet, vilket ska bidra till att bredda den enskildes sociala nätverk. Behovet av ledsagarservice ska därför tillgodoses inom ramen för gruppboestaden.

För att möjliggöra för den enskilde att utöva specifika individuella aktiviteter utanför bostaden kan det i särskilda fall finnas behov av ledsagning hos person som bor i gruppboestad/serviceboestad.

Ledsagarservice i samband med resor

Ledsagarservice är i huvudsak avsedd för aktiviteter av vardaglig karaktär i närmiljön. Vid ansökan om ledsagarservice i samband med resa är det individuella behov och syftet med resan som ska ligga till grund för beslutet.

Ledsagarservice av tillfällig karaktär kan i undantagsfall beviljas utanför Västerås, om den enskilde har behov av insatsen för att uppnå goda levnadsvillkor. Ledsagares privata färdmedel såsom bil, ska ej användas vid utförande av ledsagarservice.

Full delaktighet i samhällslivet, jämlikhet och goda levnadsvillkor måste normalt anses kunna uppnås utan att resor till utlandet företas (jfr RÅ 2003 ref. 79 om utlandsresa).

Omkostnader vid ledsagarservice

Leverantören av ledsagarservice ska stå för de kostnader som uppstår för ledsagaren. Ersättningen till leverantören inkluderar dessa kostnader.

Den enskilde bär ingen kostnad för ledsagaren och kostnader som uppstår för ledsagaren så som entréavgifter, resekostnader, måltider, övernattning och liknande kostnader enligt beslut taget av nämnden för personer med funktionsnedsättning den 26 oktober 2011, dnr 2011/145-NF-004.

Ledsagarservice till barn - normalt föräldraansvar

Vårdnadshavare till barn med funktionsnedsättning har, liksom andra vårdnadshavare, ansvar enligt föräldrabalken för barns omvårdnad och trygghet.

Vårdnadshavaren skall svara för att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter. En jämförelse ska göras med barn/ungdomar utan funktionsnedsättning i samma ålder. Föräldraansvaret för ett barns aktiviteter måste bedömas vara mer omfattande ju yngre barnet är.

Skolskjuts

Ansvar för att barn kommer till och från skolan faller under föräldraansvaret. Ledsagarservice beviljas inte vid skolskjuts.

Utflyttad verksamhet

Om en verksamhet inom bostad med särskild service enligt LSS 9§ p. 9, eller daglig verksamhet enligt LSS 9§ p.10, genomför en gemensam resa är detta att betrakta som reguljär verksamhet och berättigar inte de enskilda till ledsagarservice enligt LSS.

Kontaktperson enligt 9 § p.4 LSS

Syfte

En person med funktionsnedsättning kan ensam ha svårt att ordna för sig på sin fritid. Avsikten med en kontaktperson är främst att tillgodose behovet av en medmänniska när anhörigkontakt saknas eller behöver kompletteras.

Insatsen ska ses som ett icke professionellt stöd som ges av en människa med engagemang och intresse för andra. Insatsen kontaktperson är avsedd för att underlätta för den som saknar ett socialt kontaktnät att få en relation med en kontaktperson. Insatsen ska stödja en person som lever ett tillbakadraget liv och som uttrycker en önskan om förändring av sin sociala situation.

En kontaktperson är en medmänniska som skapar en relation med den som har beviljats insatsen. Kontaktpersonen kan tillsammans med den enskilde genomföra olika aktiviteter och uppmuntra hen att ta egna initiativ och att knyta egna kontakter. Något krav på särskild yrkeskompetens kan inte ställas.

Bedömning av insatsen

Insatsen ska förebygga isolering. Isolering kan i detta sammanhang tolkas som en upplevelse av utanförskap hos den enskilde, där utanförskapet innebär att den enskilde är i avsaknad av egna sociala kontakter. Insatsen ska möjliggöra en kontakt utanför närstående och personalgruppen.

En bedömning av kontaktfrekvens görs i varje enskilt fall utifrån det individuella behovet.

Kontaktperson för barn

Insatsen är inte aktuell för yngre barn. De lever inte ett sådant liv att insatsen behövs för att bryta isolering. Ett barn har familj, förskola/skola samt ev. även andra insatser för stöd och service. Tonåringar med funktionsnedsättning och som för sin ålder lever ett isolerat liv, kan ha rätt till insatsen.

Avlösarservice enligt 9 § p. 5 LSS

Syfte

Med avlösarservice avses vanligen avlösning i det egna hemmet. Syftet med insatsen är att en person tillfälligt övertar omvårdnaden från anhöriga eller närstående.

Anhöriga till enskilda med funktionsnedsättning kan behöva hjälp med avlösning för att genomföra aktiviteter som barnet inte deltar i, eller för återhämtning.

Likaså kan avlösning vara en förutsättning för att föräldrar ska kunna ägna sig åt syskon.

Tillgång till avlösning kan vara en förutsättning för att föräldrar ska kunna delta i exempelvis föräldrautbildning och liknande kontakter som där den enskilde inte kan delta.

Vuxna personer med funktionsnedsättning som vårdas av anhöriga i gemensam bostad. De anhöriga behöver avlösning från uppgiften för återhämtning eller för att genomföra egna aktiviteter.

Former och innehåll

Avlösarservice i det egna hemmet kan vara ett alternativ/ komplement till korttidsvistelse utanför det gemensamma hemmet. I valet mellan de bägge avlöningsformerna ska den enskildes och anhörigas önskemål tillmätas största betydelse.

Avlösarservice vid regelbundna aktiviteter

Avlösarservice som insats innefattar inte den enskildes behov av regelbundna eller andra aktiviteter, utan är avsedd för anhöriga. Syftet med insatsen i första hand inte att aktivera den enskilde eller för att delta i regelbundna aktiviteter. Detta hindrar dock inte att avlösningen kan ske på annan plats än i hemmet.

Vårdares yrkesarbete eller studier som skäl till avlösarservice

Vårdnadshavare eller anhörig som vårdar och som yrkesarbetar eller studerar, är inte skäl för att bevilja avlösarservice. Vad avser barn och ungdomar 12 – 21 år gäller rättigheten korttidstillsyn enligt LSS § 9 p.7. Grundskolenämnden respektive utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden ansvarar för denna insats.

Tillgänglighet

Avlösarservice enligt LSS ska vara tillgängligt under dagtid, kvällar, nätter och under helger. Avlösarservice ska inte ersätta vistelse i förskola eller fritidshemsverksamhet.

Normalt föräldraansvar

Vårdnadshavare, föräldrar, familjehem eller anhöriga till barn med funktionsnedsättning har, ansvar enligt föräldrabalken för barns omvårdnad och trygghet.

Vårdnadshavaren ska svara för att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter.

Föräldraansvar för ett barns omvårdnad måste bedömas vara mer omfattande ju yngre barnet är.

Omkostnader

Den enskilde eller vårdnadshavaren står för eventuella kostnader för den enskilde vid aktiviteter i samband med avlösarservice.

Korttidsvistelse utanför det egna hemmet för barn och vuxna enligt 9 § p. 6 LSS

Syfte

Personer ska genom korttidsvistelse erbjudas miljöombyte och rekreation. Anhöriga eller familjehemsföräldrar ska få avlösning i omvårdnadsarbetet och få utrymme för avkoppling. Insatsen bör också kunna ses som ett led i att bryta ett beroendeförhållande mellan den enskilde och anhöriga.

Insatsen korttidsvistelse kan ses som ett led i ökad självständighet för ungdomar och vuxna personer som bor i föräldrahemmet. Det kan därigenom bryta ett beroendeförhållande mellan den enskilde och anhöriga. Korttidsvistelse kan därmed bli ett led i enskildas personliga utveckling.

Bedömning av insatsen

Korttidsvistelse innebär att en person med funktionsnedsättning tillfälligt under en kortare eller längre tid vistas på ett korttidshem, hos en stödfamilj eller deltar i lägervistelse.

Korttidsvistelse utanför det gemensamma hemmet kan vara ett alternativ/ komplement till avlösarservice. I valet mellan de bägge avlöningsformerna måste den enskildes och anhörigas önskemål tillmätas största betydelse.

För personer med funktionsnedsättning kan en korttidsvistelse både tillgodose behov av miljöombyte och rekreation och ge möjlighet till personlig utveckling.

Vid valet av utformning av korttidsvistelse ska hänsyn tas till om den sökande kan tillgodogöra sig korttidsvistelsen utifrån rekreation och miljöombyte.

Oavsett hur korttidsvistelsen arrangeras ska den enskilde kunna fortsätta med sina dagliga aktiviteter och fritidsintressen.

Tillgänglighet

Korttidsvistelse ska erbjudas som en regelbunden insats och som en avlösning vid oförutsedda situationer. Korttidsvistelse kan avse dag, kvällar, nätter och helger.

Tillgängligheten i oförutsedda situationer avser personer som är personkretsbedömda där behov finns som inte är tillgodosett.

Korttidsvistelse och personlig assistans

Om den assistansberättigade bor i en egen bostad, kan korttidsvistelse enligt LSS inte beviljas.

Korttidsvistelse kan beviljas för vuxna personer som är beviljade personlig assistans enligt LSS 9 § p. 2 eller enligt Socialförsäkringsbalken om de bor tillsammans med anhöriga. (HFD 2018 ref.20)

För barn och ungdomar gäller en restriktiv individuell bedömning utifrån barnets bästa.

I de fall den funktionsnedsattes anhöriga arbetar som dennes assistenter utesluter det inte att ett behov av insatsen korttidsvistelse utanför hemmet kan finnas för att bereda anhöriga avlösning i omvårdnadsarbetet. Prövningen av det behovet ska emellertid enligt Högsta förvaltningsdomstolens mening göras endast utifrån det omvårdnadsarbete som inte omfattas av den beviljade personliga assistansen. Prövningen ska således göras på motsvarande sätt som om den funktionsnedsatte anlitat utomstående assistenter.

Den enskildes inflytande

Insatsen beviljas med antal dygn per månad, dock inte när eller hur verkställigheten ska ske. Den enskildes eller en enskild familjs önskemål och behov bör så långt möjligt vara avgörande vid val av utformningen av korttidsvistelsen.

Omfattning av korttidsvistelse

Omfattningen av korttidsvistelsen grundar sig på en individuell bedömning av behovet. Vid ett omfattande behov av korttidsvistelse i mer än 14 dygn per månad bör övervägande göras om annan insats, exempelvis bostad med särskild service.

Korttidsvistelse kan i särskilda fall beviljas för längre period än 14 dygn/månad.

Resor till och från korttidsvistelse

Resor till och från korttidsvistelse ombesörjs av den enskilde/vårdnadshavaren.

Omkostnader

Den enskilde debiteras för måltidskostnader under korttidsvistelsen, samt för kostnader i samband med aktiviteter som genomförs under korttidsvistelsen.

Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov, enligt 9 § p. 7 LSS

Syfte	<p>Kommunen är skyldig att bedriva fritidsverksamhet för alla skolpliktiga barn upp till och med vårterminen det år då eleven fyller 13 år, enligt 14 kap. 5 § skollagen (2010:800).</p> <p>Denna insats syftar till att skolungdomar över 12 år som tillhör lagens personkrets ska garanteras särskild tillsyn före och efter skolan samt under lov och studiedagar. Rätten till insatsen infaller från och med höstterminen det år den enskilde fyller 13 år. (<i>prop.1992/93:159 s. 79</i>)</p>
Former och innehåll	<p>Ungdomar över 12 år som tillhör personkretsen enligt § 1 LSS kan även från 13 års ålder behöva en trygg situation och en meningsfull sysselsättning före och/eller efter skoldagen samt under enstaka lovdagar, studiedagar, längre skollov och ferier. Tillsynen bör kunna utformas flexibelt med utrymme för individuella lösningar.</p> <p>Korttidstillsyn kan beviljas under hela den tid elever går i grundsärskolan och gymnasiesärskolan</p>
Den enskildes inflytande	<p>Det är inget krav att vårdnadshavaren förvärvsarbetar för att det ska anses föreligga ett behov av insatsen.</p> <p>Det avgörande är att barnet/-ungdomen med en funktionsnedsättning har behov av insatsen och att behovet inte tillgodoses på annat sätt. Den enskildes eller en enskild familjs önskemål och behov bör så långt möjligt vara avgörande vid val av utformningen av korttidstillsynen.</p>
Omfattning av korttidstillsyn	<p>Omfattning av och hur korttidstillsynen förläggs, planeras av vårdnadshavarna och skolan.</p>
Korttidstillsyn och personlig assistans	<p>Korttidstillsyn kan även beviljas för personer som är beviljade personlig assistans enligt LSS 9 § p. 2 eller enligt Socialförsäkringsbalken (<i>RegR 3191-04</i>). Dock bör inte insatsen personlig assistans ske samtidigt som korttidstillsyn inom skolbarnomsorgen då all aktivitet för barnets vistelse i skolan och dess verksamheter åvilar skolan som huvudman att sörja för, till exempel genom elevassistent.</p>
Elev som inte går i grundsärskolan eller gymnasiesärskolan	<p>Elev kan tillhöra personkretsen enligt § 1 LSS och gå i vanlig grundskola eller gymnasieskola.</p> <p>På de skolorna finns inte verksamhet för korttidstillsyn enligt LSS på samma sätt som i sarskolan.</p>

För att planera insatsen krävs samverkan med rektor i berörd skola innan beslut tas. Skolan är skyldig att verkställa beslutet.

Elev som tillfälligt inte vistas i skolan

För elev som får sjukhusundervisning och därmed inte vistas i sin reguljära skola, kan inte denna insats beviljas.

Insatsen ska ges före och efter skoltid och förutsätter då att eleven kan vistas i skolmiljön.

Behovet kan i vissa fall prövas utifrån socialtjänstlagen om behovet inte tillgodoses på annat sätt. Föräldraansvaret bör beaktas.

Avgifter

Insatsen är avgiftsfri. Dock tas en avgift ut för de måltider som serveras under vistelsen. Avgifterna administreras av Barn- och utbildningsförvaltningen.

Resor

Om eleven har skolskjuts ska den nyttjas för resor till och från korttidstillsyn/fritidsklubb i samband med skoldag eller vid lov. Resor till och från skola ombesörjs av enskild/ vårdnadshavare.

Bostad med särskild service för barn och ungdom enligt 9 § p. 8 LSS

Syfte

För barn och ungdomar, som omfattas av lagen och som inte kan bo hos sina föräldrar trots olika stödåtgärder, kan bostad med särskild service eller boende i familjehem för barn och ungdomar vara ett alternativ. Behovet kan även uppkomma på grund av skolgång på annan ort. Boende i bostad med särskild service för barn och ungdomar är ett komplement till föräldraskapet och föräldraansvaret.

Boende för barn och ungdom enligt LSS ska vara frivilligt valt och i förhållande till barnets hem vara en kompletterande varaktig uppväxtmiljö. Rättigheten avser barn och ungdomar till och med det år barnet fyller 18 eller fram till dess att skolgången upphör. Ett övervägande bör göras då den enskilde fyllt 18 år, om det istället är lämpligt med bostad med särskild service för vuxna.

Vid misstankar om brister i föräldrars förmåga ligger alltid utredningsansvaret hos individ- och familjeomsorgen. Familjehem och bostad med särskild service för barn och ungdom är frivilliga boendeformer och skall i förhållande till barnets hem erbjuda en kompletterande varaktig uppväxtmiljö. Gränsen mellan olika boendeformer bör vara mjuk med utgångspunkten att med föräldrahemmet som bas hitta den bästa lösningen för barnet/ungdomen.

Bedömning

Barn och ungdomar som är i behov av detta boende har ett *mycket* omfattande stöd/omvårdnads och servicebehov. Yngre barn ska i första hand erbjudas familjehem. Med yngre barn avses i första hand barn under 13 år enligt beslut av nämnden för personer med funktionsnedsättning (dnr. 2011/00237).

Gymnasieskola på annan ort

En ungdom som beviljas en utomkommunal gymnasieskola kan ha rätt till bostad med särskild service för barn och ungdomar, 9 § p. 8 LSS, trots ett mindre omfattande stöd-, omvårdnads- och servicebehov. (RÅ 2003 ref. 79 II)

Omsorg och omvårdnad

Omsorg och omvårdnad ingår i insatsen bostad med särskild service för barn och ungdomar.

I omsorgen ingår att stödja och hjälpa personerna med dagliga personliga behov som de kan ha svårigheter att klara. Hälso- och sjukvårdsinsatser som utförs av sjuksköterska ingår i bostad med särskild service.

Kultur och fritid

I bostad med särskild service ingår kultur- och fritidsverksamhet, vilket skall bidra till att bredda den enskildes sociala nätverk.

Inom gruppbestadens ram ska den enskilde ges stöd så att egna intressen och önskemål tas tillvarata. Den enskilde ska få möjlighet att utveckla ett varierat socialt nätverk och ta del av, eller själv utöva kultur- och fritidsaktiviteter som erbjuds både inom den kommunala organisationen och i samhället för övrigt. Utföraren skall bistå den enskilde med planering för deltagande i kultur- och fritidsaktiviteter.

Det är verksamhetens ansvar att resurser fördelas på så sätt att den enskildes behov av kultur- och fritid tillgodoses i enlighet med uppdraget.

Normalt föräldraansvar

Vårdnadshavare till barn med funktionsnedsättning har, liksom andra vårdnadshavare, ansvar enligt föräldrabelagen för barns omvårdnad och trygghet. Vårdnadshavaren ska svara för att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter. Föräldraansvar för ett barns omvårdnad måste bedömas vara mer omfattande ju yngre barnet är.

Kontakter med skola, myndigheter, hälso- och sjukvård och övriga angelägenheter utanför bostad med särskild service åvilar föräldrarna utifrån föräldraansvaret.

Avgift § 20 LSS

Alla insatser enligt LSS är avgiftsfria. Om någon som är under 18 år får omvårdnad i ett annat hem än det egna med stöd av denna lag, är föräldrarna skyldiga att i skälig utsträckning bidra till kommunens kostnader för omvårdnaden. Kommunen får i sådana fall uppbära underhållsbidrag som avser barnet.

Bostad med särskild service för vuxna enligt 9 § p. 9 LSS

Syfte	Med insatsen bostad med särskild service avses ett boende med fast personalstöd. I insatsen ingår att den enskilde får stöd att genomföra dagliga aktiviteter såväl i som kring bostaden. Genom insatsen ska den enskilde få en fullvärdig lägenhet där hyreslagens regler är tillämpliga. Huvudformerna för bostad med särskild service är gruppboende och serviceboende. Den enskildes behov av stöd och service ligger till frång för val av bostadsform.
Bedömning	Ett omfattande tillsyns och omvårdnadsbehov ska föreligga. Sociala faktorer/aspekter är inte avgörande för behovet av insatsen. Omfattningen av tillsyn- och omvårdnad styr valet av boendetyper mellan serviceboende och gruppboende.
Gruppboende	Med gruppboende avses ett litet antal bostäder som ligger samlade nära gemensamma utrymmen. Service och omvårdnad kan ges alla tider på dygnet. Gruppboende skall vara ett bostadsalternativ för personer som har ett omfattande tillsyns- och omvårdnadsbehov, där ett mer eller mindre kontinuerligt behov av tillgänglig personal finns dygnet runt. Hälso- och sjukvård ingår i insatsen gruppboende.
Serviceboende	Med serviceboende avses sådana bostäder som har tillgång till gemensam service och stöd av fast anställd personal. Lägenheterna är i regel anpassade efter den enskildes behov och ligger oftast i samma hus eller i närliggande hus. Serviceboende kan för vissa personer med funktionsnedsättning vara en lämplig mellanform av bostad mellan ett helt självständigt boende i en egen lägenhet och en lägenhet i gruppboende. Hälso- och sjukvård ingår i insatsen serviceboende.
Omsorg och omvårdnad	Omsorg och omvårdnad ingår i insatsen bostad med särskild service för vuxna. I omsorgen ingår att stödja och hjälpa personer med funktionsnedsättning med dagliga personliga behov som de kan ha svårigheter att klara. Hälso- och sjukvårdsinsatser som utförs av sjuksköterska ingår i bostad med särskild service.
Kultur och fritid	I bostad med särskild service ingår kultur- och fritidsverksamhet, vilket skall bidra till att bredda den enskildes sociala nätverk. Inom gruppboendets ram ska den enskilde ges stöd så att egna intressen och önskemål tas tillvara. Den enskilde ska få möjlighet att utveckla ett varierat socialt nätverk och ta del av, eller själv utöva kultur- och fritidsaktiviteter som erbjuds både inom den egna organisationen och i samhället för övrigt.

Utföraren skall bistå den enskilde med planering för deltagande i kultur- och fritidsaktiviteter. Det är verksamhetens ansvar att resurser fördelas på så sätt att den enskildes behov av kultur- och fritid tillgodoses i enlighet med uppdraget.

Daglig verksamhet enligt 9 § p.10 LSS

Syfte

Insatsen daglig verksamhet riktar sig till personer som tillhör personkrets 1 eller 2 enligt §1 LSS, är i yrkesverksam ålder och som inte arbetar eller studerar.

Den dagliga verksamheten bör innehålla aktiviteter med habiliterande inriktning och stimulerande uppgifter. Syftet är att bidra till den personliga utvecklingen och främja delaktigheten i samhället.

Det övergripande målet bör vara att om möjligt utveckla den enskildes förutsättning till arbete. Daglig verksamhet omfattar personer i yrkesverksam ålder. Detta innebär att den enskilde har rätt att vara kvar i daglig verksamhet i enighet med allmänna pensionsregler som innebär rätt till förvärvsarbete till 67 års ålder (HFD, 2014-06-24, mål 927-13).

Arbete eller studier

Vid behovsbedömning avseende daglig verksamhet är det viktigt att pröva möjligheten till ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden eller möjligheten till studier. Möjlighet till annan sysselsättning bör prövas regelbundet under pågående insats.

Andra myndigheters ansvar

Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan är viktiga samverkansparter. Deras insatser och beslut har betydelse för hur insatsen ska bedömas. Exempelvis om den enskilda beviljats aktivitetssättning eller sjukersättning från Försäkringskassan så kan bedömningen bli att den enskilde inte har en tillräcklig arbetsförmåga. Arbetsförmedlingens insatser har betydelse för att pröva den enskildes arbetsförmåga reellt.

Vid behovsbedömning avseende daglig verksamhet är det viktigt att pröva möjligheten till ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden eller möjligheten till studier. Möjlighet till annan sysselsättning bör prövas regelbundet under pågående insats.

Valfrihetsmodell

Inom daglig verksamhet råder valfrihetssystem. Detta innebär att den enskilde har möjlighet att välja mellan olika leverantörer. När den enskilde inte vill eller kan välja, är Vård- och omsorgsförvaltningen och Skultuna Kommundelstjänst ickevalsleverantörer.

I samband med biståndshandläggarens utredning gör koordinators för daglig verksamhet en omvårdnadsnivåbedömning. Den enskildes omvårdnadsnivå (nivå1-4) ligger till grund för de leverantörer den enskilde kan välja. Leverantörerna har kontrakterats utifrån de omvårdnadsnivåer de erbjuder.

Habiliteringsersättning

Habiliteringsersättning utgår till personer som deltar i daglig verksamhet. Syftet är att aktivt stimulera den enskilde att delta i verksamheten. Ersättningen utbetalas av leverantören.

Heldag: Minst fem timmars närvaro per dag.

Halvdag: Under fem timmars närvaro per dag.

Individuell plan enligt 10 § LSS**Syfte med individuell plan**

I samband med att en insats enligt LSS beviljas ska den enskilde och/eller dess vårdnadshavare/företrädare erbjudas att upprätta en individuell plan enligt § 10 LSS.

Biståndshandläggare har skyldighet att informera om denna möjlighet.

Att erbjuda och upprätta individuell plan enligt 10 § LSS

Den som har beviljats en insats kan när som helst begära att en individuell plan upprättas om det inte redan har skett. Planens syfte är att ge en överblick över planerade och beslutade insatser eller andra aktuella frågor utifrån den enskildes behov och situation. Således kan planen innehålla redan beslutade insatser samt insatser som planeras längre fram.

I en individuell plan kan även åtgärder redovisas som vidtas av andra än kommunen och regionen. Planen utgör även ett underlag för att underlätta samordning mellan till exempel region och kommun. Enligt LSS har kommunen ett ansvar att samordna insatserna till den enskilde, även från andra huvudmän.

För att inhämta uppgifter från andra huvudmän krävs den enskildes samtycke. I kommunens ansvar ingår att dokumentera alla överenskommelser.

Uppföljning

Planen ska följas upp fortlöpande och minst en gång per år, eller oftare utifrån den enskildes önskemål. Planen kan avslutas då det inte längre finns aktuella frågor att ta upp. Systematiska och regelbundna uppföljningar av planen ska göras för att få underlag för bedömning hur planeringen ska fortsätta eller förändras.

Förhandsbesked enligt 16 § LSS

Syfte

Om en person som tillhör LSS personkrets vill bosätta sig i en annan kommun, kan den enskilde ansöka om förhandsbesked enligt 16 § LSS om rätten till insatser enligt 9 § LSS. Detta oavsett var den enskilde har sin bosättning (folkbokföring). Syftet med bestämmelsen är att underlätta för personer med funktionsnedsättning att kunna flytta mellan kommuner, och att kunna planera att flytta.

Skälen till att den enskilde vill flytta saknar betydelse. Avsikten att flytta till kommunen måste dock vara klar och bestämd och den enskilde kan inte begära förhandsbesked av flera kommuner samtidigt.

Den mottagande kommunen ska behandla ansökan på samma sätt som om det vore en kommunmedborgare som ansökte om insatserna. Bosättningskommunen är skyldig att på begäran bistå inflyttningskommunen (den mottagande kommunen) med de uppgifter som behövs för utredning och bedömning.

Ett förhandsbesked gäller i sex månader räknat från den dag då de insatser som förhandsbeskedet omfattar blir tillgängliga för den enskilde.

Förhandsbesked av person som redan är bosatt i kommunen

Förhandsbesked kan även meddelas efter begäran av en person som redan är bosatt i kommunen efter ett beslut av en annan kommun. Det gäller om en begäran om förhandsbesked avser en boendeinsats enligt LSS, eller andra LSS-insatser om den enskilde inte längre har behov av boende enligt LSS utan själv ordnar eget boende.

VÄSTERÅS STAD

Kontaktcenter: 021-39 00 00

www.vasteras.se